

VOORSCHRIFTEN VOOR EEN JOODSE PATIËNT

A. Stervensbegeleiding bij Joodse patiënten

Bij het sterven en na het overlijden van Joodse patiënten worden de Joodse riten in acht genomen.

Wanneer u een Joodse patiënt(e) in huis krijgt, waarvan te voorzien is dat hij/zij spoedig zal overlijden, is het raadzaam om bij de familie of het Joodse Begrafeniswezen te informeren met welke Rabbijn contact moet worden gezocht.

Indien mogelijk roept de arts of de verpleegkundige bij een naderend overlijden familieleden van de patiënt of Joodse deskundigen op, of zoekt men contact met het lokale Joodse Begrafeniswezen (Chewra Kaddiesja) of het plaatselijke Rabbinaat. In de regio Amsterdam moet men contact zoeken met het Joodse Begrafeniswezen:

Het Joodse Begrafeniswezen
 Ter Kleef 6
 1081 AM Amsterdam
 Telefoon: 020 646 2545 of 020 646 2414
 Mobiel: 06 5477 0367

Bij afwezigheid en/of buiten kantooruren telefoon: 020 6462545 (boodschappen op het antwoordapparaat worden z.s.m. beantwoord, echter niet tussen 22:45 en 7:30 uur; **en** niet op Sjabbat of op Joodse feestdagen).

B. Overlijdensdoos

In sommige ziekenhuizen is een Joodse overlijdensdoos aanwezig. Deze doos bevat de volgende benodigdheden:

- I Gebedenboek;
- II Formulier voor vergunning tot bespoediging van het begraven;
- III Lampje (om aan te steken naast het hoofd van de overledene);
- IV Pagina met hoe men de laatste gebeden en sjeimes moet zeggen;
- V Keppeltjes;
- VI Vette watten;
- VII Schone doek;
- VIII Lijst met telefoonnummers van Joodse gemeenten en organisaties en van het plaatselijk Joodse Begrafeniswezen.

C. Voorschriften

1. Een stervende mag niet alleen worden gelaten.
 Volgens de Joodse traditie kan ook een comateuze patiënt waarnemen wat er in zijn omgeving gebeurt. Men hoede zich dus voor onnodig gepraat. Vóór een naderende dood worden geen regelingen getroffen omtrent de begrafenis.
2. Rabbijnen, pastorale werkers of leden van organisaties van het Joodse Begrafeniswezen zijn op Sjabbat (zaterdag) of Joodse feestdagen telefonisch niet bereikbaar. De viering van

de Joodse Sjabbat begint reeds op vrijdagmiddag, in de winter ongeveer een half uur vóór zonsondergang en eindigt zaterdagavond ongeveer een uur na zonsondergang. In de zomertijd verschilt dit enigszins.

3. Indien mogelijk wordt met de patiënt een bepaalde 'zondebelijdenis' uitgesproken, bij bewustzijn kan hij/zij dit zelf doen. Anders kan één van de Joodse aanwezigen de Hebreeuwse of de in het Nederlands getranscribeerde - fonetische - tekst uitspreken..
4. Een stervende mag niet worden aangeraakt, tenzij dit voor de verpleging of verzorging strikt noodzakelijk is. Alle conversatie en lawaai uit de omgeving dienen tot een minimum beperkt te worden.
5. Als het moment van sterven nadert, beginnen de Joodse aanwezigen met het reciteren van enige gebeden en het zeggen van sjeimes, zie hiervoor het aparte 'Sjeimes'-pagina. Zie website www.hetjbw.nl klik op *teksten* en dan *Bij het Sterven* of [Sjeemes_stencil.pdf \(hetjbw.nl\)](#). Indien er geen Joodse aanwezigen zijn, kan het dienstdoende lid van het Begrafeniswezen of de dienstdoende Rabbijn worden opgeroepen om sjeimes te komen zeggen.
6. Nadat de patiënt is gestopt met ademen, wacht men twintig minuten en legt men een klein pluisje of veertje onder de neus van de overledene om te zien of het ademen werkelijk is gestopt. Dan wordt door de arts geschouwd en worden de formulieren ingevuld. (Let op het invullen van het formulier voor bespoediging van de begrafenis).
7. Indien dit mogelijk is, opent men een venster in de ruimte waar de overledene ligt.
8. Na het vaststellen van de dood (ca. 20 minuten) worden de ogen en de mond van de overledene gesloten. Indien nodig mag een handdoekje worden gebruikt om de mond gesloten te houden of wordt de kin met een kussen gesteund.
9. Bedek het gezicht met een schone doek of laken.
10. Ontdoe de overledene niet van kleding. Dit geschiedt door leden van het Joods Doodgraverscollege. Bedek het hele lichaam met een doek of laken.
11. De ledematen moeten recht worden gelegd en de armen worden naast het lichaam gestrekt neergelegd.
12. Doorligwonden bij een overledene moeten zo spoedig mogelijk worden gemeld aan het Joodse Begrafeniswezen, daar dit van belang is bij de tahara-procedure. Pacemakers of kunstledematen worden, voorzover mogelijk, in of aan het lichaam gelaten.
13. In geval van besmettelijke ziekten geeft men dit direct door aan het Joods Begrafeniswezen.
14. Het is verboden te eten, te drinken, te roken of elkaar te groeten in de ruimte waar de overledene ligt.
15. Leg op Sjabbat en op Joodse feestdagen een stuk brood op het laken van de overledene.

16. Indien de overledene een gebitsprothese in heeft, laat deze dan in. Indien de overledene een gebitsprothese of gehoorapparaat heeft, maar in de mond/oor had, geeft men deze mee met de overledene.
17. Leg de overledene in het mortuarium met de voeten naar de deur toe.
18. Indien mogelijk, plaatst men een lampje bij het hoofd van de overledene, behalve op Sjabbat en Joodse feestdagen.
19. Indien dit van toepassing is, geeft men de nabestaanden de bezittingen van de overledene mee aan de hand van het kostbaarhedenformulier.
Dit formulier blijft in het ziekenhuis. Meestal geschiedt het, dat de sieraden die de overledene nog draagt, overhandigd worden aan de leden van het Joods Begrafeniswezen, die ze retourneert aan de familie. Deze laatste overdracht geschiedt zonder formulieren, in goed vertrouwen.
20. Indien een patiënt op Sjabbat overlijdt, moet hij/zij zo min mogelijk worden bewogen. Het enige dat toegestaan is, is het sluiten van de mond en het ondersteunen van het hoofd met een kussen. De overledene wordt met een laken bedekt.
21. Bij grote voorkeur mag een overledene vanaf het sterven tot de begrafenis niet alleen worden gelaten.

D. Regels na het overlijden

1. De familie, de arts, de verpleegkundige of de gastheer/vrouw meldt het overlijden bij het Joodse Begrafeniswezen of bij het plaatselijke Rabbinaat en/of de plaatselijke Rabbijn. Zie bijlage.
2. Obductie is niet toegestaan bij Joodse overledenen, tenzij het verantwoordelijke, lokale Rabbinaat daarvoor toestemming heeft gegeven.
3. In sommige gevallen wordt obductie geëist door de Nederlandse wet. In zo'n geval moet een lid van het Joods Begrafeniswezen aanwezig zijn, die nauwkeurig controleert of datgene wat uit de overledene wordt gehaald, meegegeven wordt voor de begrafenis en niet wordt verwisseld.